

Kaderinstructie WTO

Versterking multilaterale handelssysteem

[Monitoringsfunctie WTO](#)

[Geschillenbeslechting – institutioneel](#)

Gelijk speelveld

[Industriële subsidies](#)

[Speciale en gedifferentieerde behandeling](#)

[Gedwongen technologie-overdrachten](#)

Duurzaamheid en ontwikkeling

[Visserijsubsidies](#)

[Duurzaamheid en circulaire economie](#)

[Handel en arbeid](#)

[Hulp en handel](#)

Plurilaterale onderhandelingen

[Binnenlandse regulering diensten](#)

[E-commerce](#)

[Investeringsfacilitatie](#)

Overige

[Handel en gezondheid](#)

[Landbouw](#)

Doel kaderinstructie

Deze kaderinstructie zet de uitgangspunten van het beleid van het Koninkrijk der Nederlanden inzake de Wereldhandelsorganisatie (WTO) uiteen voor de periode tot en met de 12e Ministeriële Conferentie van de WTO in Genève, Zwitserland (30 november-3 december 2021). De kaderinstructie geeft uitvoering aan het deel van de BHOS-nota 'verdienen met de SDG's', gericht op 'een robuust mondiaal op regels gebaseerd handelssysteem'. De instructie is opgedeeld in vijf delen: versterking van het multilaterale handelssysteem, gelijk speelveld, duurzaamheid en ontwikkeling, plurilaterale onderhandelingen, en overige zaken.

Vooruitzichten 12^e Ministeriële Conferentie

Hoewel het aantreden van een nieuwe Directeur-Generaal, Dr. Ngozi Okonjo-Iweala, de WTO van enig nieuw elan heeft voorzien, leent het krachtenveld binnen de organisatie zich nog altijd niet voor grote doorbraken. Het is daarom van belang voor Nederland en de EU de verwachtingen voor MC12 goed te managen en vooral sterk prioriteiten te stellen. Kansrijke dossiers voor de Ministeriële Conferentie in Genève zijn een multilateraal akkoord op visserijsubsidies, afspraken over handel en gezondheid, transparantie in landbouwsubsidies en – en marge van de Conferentie – een plurilateraal akkoord op *domestic regulation*. Verder is het streven dat de WTO-leden stappen zetten op onderwerpen die raken aan de kern van de actuele handelsspanningen, zoals de rol van staatsgeleide bedrijven en industriële subsidies. De Conferentie biedt ook mogelijkheden voor het versterken van de synergie tussen handel, duurzaamheid en het milieu, in lijn met de inzet van de Commissie zoals aangekondigd in de Mededeling Trade Policy Review. Nederland pleit verder voor verankering van gender binnen de WTO. Herstel en hervorming van het geschillenbeslechtingssysteem zal daarnaast een punt van discussie zijn tijdens MC12, nu het Beroepslichaam geen

quorum meer heeft. Het is echter zeer de vraag of hier op korte termijn een oplossing voor kan worden gevonden.

De Conferentie vindt plaats in de context van de coronapandemie. Dit heeft sterke gevolgen gehad voor het werk in de WTO: zo zou de Conferentie oorspronkelijk in juni 2020 in Kazachstan plaatsvinden, maar wordt deze uiteindelijk anderhalf jaar later in Genève gehouden. Het onderhandelingswerk is in de tussentijd grotendeels virtueel gegaan. Ook in de aanloop naar MC12 blijft dit waarschijnlijk een issue, ondanks de hervatting van gedeeltelijk fysieke onderhandelingen.

Nederlands belang bij de WTO

Nederland heeft als middelgrote economie met een open karakter een groot belang bij op regels gebaseerde handel in goederen en diensten. Nederlandse bedrijven zijn actief in alle hoeken van de wereld. De mate van succes van deze bedrijven wordt in grote mate bepaald door een stabiel en voorspelbaar ondernemersklimaat. Het op regels gebaseerde handelssysteem is daarom voor Nederland van groot belang. Elk bedrijf dat internationaal opereert profiteert elke dag van de duidelijke kaders die het multilaterale handelssysteem biedt.

De WTO is van grote betekenis voor de realisatie van het integrale Nederlandse beleid voor handel en ontwikkelingssamenwerking. Nederland ziet handel als een motor voor duurzame mondiale economische ontwikkeling, en als essentieel onderdeel van de structurele aanpak van globale armoedebestrijding. Dat betekent ook dat handelsbeleid en handelsmaatregelen goed moeten worden afgestemd met sociaal flankerend beleid en milieubescherming door nationale overheden. Bovendien dient de socio-economische impact van nieuwe handelsinitiatieven meegenomen te worden in de Nederlandse beleidsafweging.

In de eerste plaats heeft Nederland groot belang bij goed functioneren van de monitoringsfunctie van de WTO: het scheppen van transparantie over nationaal handelsbeleid, het faciliteren van dialoog en samenwerking tussen leden, en het ondersteunen van ontwikkelingslanden. Het regelgevend kader van de WTO leidt tot voorspelbaarheid van internationale handel en tot inperking van protectionisme. Het is verder van groot belang dat het geschillenbeslechtingsstelsel van de WTO weer wordt hersteld – en waar nodig hervormd –, om de continuïteit en handhaving van internationale regels te waarborgen.

In toenemende mate raakt het regelgevend kader echter verouderd. Zo is er nog weinig aandacht binnen de WTO voor duurzaamheid, en zet Nederland in op een sterke milieu- en klimaatagenda in WTO. Daarnaast schieten de regels voor industriële subsidies en staatsgeleide bedrijven tekort, waardoor in toenemende mate een ongelijk speelveld ontstaat, met name door Chinese handelspraktijken. Ook acht Nederland de zelfbenoemde status van ontwikkelingsland door China, en diverse andere rijkere ontwikkelingslanden, niet in lijn met het mondiaal economisch gewicht van China. Ook in de Tweede Kamer is hier geregeld aandacht voor, getuige de motie van Weverling (35 570-XVII, nr. 18), die oproept met gelijkgezinde landen een concreet tijdspad te bewerkstelligen voor het afbouwen van de voordelen van deze status voor China. Daarnaast neemt

de handel in diensten toe en heeft COVID-19 laten zien hoe afhankelijk we zijn geworden van digitale diensten. Er bestaan echter nog geen specifieke internationale regels voor de digitale economie, waardoor deze economie deels in een multilateraal vacuüm plaats vindt. Ook werkt het gebrek aan regels voor de subsidiëring van visserij grootschalige achteruitgang in visbestanden en vissoorten in de hand. Nederland zet daarom in op een akkoord op visserijsubsidies voor MC12.

De WTO als onderhandelingsforum heeft al sinds haar oprichting in 1995 te kampen gehad met een onvermogen om nieuwe akkoorden te sluiten. Dit is mede te wijten aan de besluitvorming op basis van consensus – een enkel land kan een akkoord daarmee blokkeren. In het licht van deze situatie heeft een grote groep van WTO-leden sinds de 11^e Ministeriële Conferentie van december-2017 in toenemende mate ingezet op plurilaterale akkoorden: de zogeheten Joint Statement Initiatives (JSI's), waarbij een subgroep van WTO-leden onderling tracht tot een akkoord te komen, bijvoorbeeld op het gebied van e-commerce, investeringsfacilitatie en binnenlandse regelgeving. Er is een discussie binnen de WTO of zulke plurilaterale akkoorden binnen het WTO-kader passen, en hoe zij ingepast kunnen worden in het bestaande WTO-acquis. Nederland ziet de JSI's als essentieel om weer dynamiek en besluitvorming in de WTO te injecteren, maar ook globale uitdagingen te adresseren, en ziet geen tegenstrijdigheid met het WTO-kader.

Aruba, Curaçao en Sint-Maarten zijn autonome landen binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Het gehele Koninkrijk is lid van de WTO; dit betekent dat rechten en plichten van de WTO ook van toepassing zijn op de autonome landen Aruba, Curaçao en Sint-Maarten. Verder worden zij door de *UN Office of the High Representative for the Least Developed Countries, Landlocked Developing Countries and Small Island Developing States* aangemerkt als 'Small Island Developing States' (SIDS). De autonome (ei)landen zijn als SIDS in het bijzonder gevoelig voor de conjunctuur van de wereldeconomie. De overheden zijn dan ook voorstanders van een sterk multilateraal handelssysteem met de WTO als fundament.

Competentieverdeling EU

Handelspolitiek valt onder de exclusieve bevoegdheid van de EU. Dit betekent dat Raad en Commissie en in mindere mate het Europees Parlement het EU handelsbeleid bepalen. In multilaterale, plurilaterale en bilaterale onderhandelingen over handelsregels treedt de Europese Commissie op als externe vertegenwoordiger van de Unie. De inzet van de Europese Commissie op het gebied van handel is recentelijk herzien door middel van de Mededeling over de Trade Policy Review¹. Nederland is als lid van de Raad mede-bepaler van het EU handelsbeleid. De Nederlandse invloed wordt uitgeoefend via de Raad Buitenlandse Zaken Handel en andere Raadsformaties zoals het Trade Policy Committee. Het is van belang daarbij te beseffen dat naast Nederland 26 andere lidstaten ook een stem hebben.

De Permanente Vertegenwoordiging van Nederland in Genève behartigt daarnaast de directe belangen van Nederland als eigenstandig lid van de WTO, en draagt zorg voor

---

¹ Zie https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/february/tradoc_159438.pdf

informatievoorziening richting Den Haag. Zo onderhoudt de PV onder meer contacten met de EU Delegatie, andere EU-lidstaten en derde landen, en draagt Nederlandse standpunten uit in EU-coördinaties. Ook in de contacten met andere delegaties en door middel van het organiseren van inhoudelijke evenementen draagt de PV bij aan het verder brengen van de Nederlandse prioriteiten (o.a. handel en milieu, e-commerce, gender). Nederland heeft daarnaast spreekrecht in het Budgetcomité en de PV intervenueert namens Aruba als zelfstandig lid van de Overeenkomst inzake Overheidsopdrachten.

Herziening kaderinstructie

De kaderinstructie wordt vastgesteld door de Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek (IRHP) en wordt indien nodig herzien op basis van actualiteit en opportuniteit in een gezamenlijk overleg tussen de betrokken departementen, PV Genève en PV EU. Wijzigingen in de kaderinstructie worden geaccordeerd via de IRHP. Leden van de IRHP kunnen tussentijds wijzigingen in de kaderinstructie voorstellen. De kaderinstructie WTO is niet bedoeld ter vervanging van de instructies voor het handelspolitiek comité (Trade Policy Committee, TPC) of het handelspolitiek comité diensten en investeringen (Trade Policy Committee Services and Investment, TPC SI), maar biedt een breder kader waarbinnen de hierboven genoemde instructies v.w.b. WTO-zaken worden uitgewerkt.

Versterking multilaterale handelssysteem

Multilaterale onderhandelingen

Monitoringsfunctie WTO

Doel: Vergroten meerwaarde reguliere comités WTO voor beter geïnformeerde discussies, afvangen *trade irritants*, en sterkere link tussen problemen in de reële economie en WTO-onderhandelingen.

Focus:

- Voorstel over Specific Trade Concerns (status: ingebracht in General Council juli 2019).
- Bevorderen meer en betere notificaties in reguliere WTO-comités.
- Benutten WTO-data en rapportages over wereldhandel, inclusief positie van Nederland in profilering van Nederland als belangrijk handelsland en promoten van duurzame handel (incl. Aid-for-Trade).

Stappen:

- Multilaterale onderhandelingen via General Council/Council on Trade in Goods.
- Resultaat MC12.

NL positie:

Voorstander versterking monitoringsfunctie WTO om naleving WTO-regels te bevorderen.

Multilaterale onderhandelingen

Geschillenbeslechting – institutioneel

Doel: Herstel en hervorming bindende geschillenbeslechting in WTO-verband.

Focus:

- Herstel en waar nodig hervorming van het geschillenbeslechtingssysteem.
- Effectief gebruik Multi-Party Interim Agreement (MPIA) tot Appellate Body weer functioneert.

Stappen:

- Tegemoetkomen aan zorgen VS over systeem en dialoog hierover aangaan, met oog op hervorming AB en benoemen van arbiters. Behoud van bindende geschillenbeslechting, bij voorkeur met beroepsmogelijkheid, is voorwaarde.
- Actieve inzet CIE op WTO-brede afspraken MC12 voor werkprogramma na MC12 gericht op herstel en hervorming geschillenbeslechtingssysteem.
- Promotie gebruik van MPIA en uitbreiding ledental.
- Benadrukken belang serieus engagement door CIE in werkproces gericht op eventuele oplossingsrichtingen.
- In bilaterale contacten verbinding houden met gelijkgezinde WTO-leden, met name Zuid-Amerikaanse landen en Afrika-groep.

NL positie:

Een functionerend systeem van geschillenbeslechting in de WTO is van belang voor de onbetwistbaarheid en effectiviteit multilaterale handelssysteem. In onderhandelingen over hervorming van geschillenbeslechting is de juridische bindendheid van uitspraken een rode lijn en is het handhaven van een beroepsmogelijkheid wenselijk. Nederland ondersteunt het Advisory Centre for WTO law (ACWL) zodat veilig gesteld wordt dat ontwikkelingslanden WTO-zaken kunnen voeren dan wel zich effectief kunnen verweren in een zaak (zie kopje hulp/handel).

Gelijk speelveld

**Plurilaterale
onderhandelingen**

Industriële subsidies

Doel: Het voorkomen van oneigenlijke concurrentievoordelen voor gesubsidieerde derde bedrijven ten opzichte van Nederlandse bedrijven in internationale handel.

Focus: Verdere disciplineren van industriële subsidies en staatsgeleide bedrijven ten opzichte van huidige kader Agreement on Subsidies and Countervailing Measures (ASCM), zodat m.n. Chinese steunmaatregelen ook onder WTO-disciplines worden gevat. Onderdelen van de EU-kaders voor staatssteun verankeren in WTO-regels, zoals voor wat betreft bepaalde definities en transparantie.

Stappen:

1. (Tweede) politieke trilaterale verklaring en visie met VS en Japan
2. Ontwikkelen trilaterale visie met VS en Japan op industriële subsidies voor MC12.
3. Actief en breed betrekken van andere WTO-leden voor verdere input, ook buiten groep van gelijkgezinde landen.
4. Gezamenlijk voorstel met brede groep landen op industriële subsidies.
5. Plurilateraal akkoord met zo breed mogelijke steun binnen de WTO.

NL positie:

Het creëren van een mondiaal gelijk speelveld door het reguleren van subsidies is een van de belangrijkste bestaansredenen van de WTO. De grootschalige industriële subsidiëring door China en enkele andere opkomende economieën ondergraaft deze bestaansredenen, en ondermijnt het vertrouwen in het internationale handelssysteem. Het inperken van deze subsidies zou daarom een prioriteit moeten zijn in de WTO. Omdat een multilateraal akkoord niet haalbaar lijkt, is het best haalbare resultaat op termijn een plurilateraal akkoord met een zo breed mogelijke coalitie van WTO-landen, om op die manier druk te zetten op de subsidiërende WTO-leden.

Doel: Revitalisering onderhandelingspoot WTO en bereiken van een eerlijkere verdeling van rechten en plichten van leden. Op dit moment is er weinig animo voor multilaterale onderhandelingen, mede ingegeven door de grote hoeveelheid landen die zich beroept op de status van ontwikkelingsland en het recht op bijbehorende flexibiliteiten (zogenoeten Special and Differential Treatment, SDT). Een meer gedifferentieerde aanpak ten aanzien van SDT voor landen in verschillende fasen van ontwikkeling geeft een impuls aan de concessiebereidheid van ontwikkelde landen om multilaterale handelsafspraken te maken. Ook is het voor het draagvlak van de WTO van groot belang dat relatief rijke zelfbenoemde ontwikkelingslanden geen aanspraak doen op SDT.

Focus:

- Proactieve outreach naar minst ontwikkelde landen en brede groep ontwikkelingslanden door EU.
- De uitwerking van een herziene EU-aanpak over hoe SDT moet plaatsvinden in substantiële onderhandelingen, bijvoorbeeld over visserijsubsidies, e-commerce en investeringsfacilitatie.

Stappen:

- Discussie uit de General Council halen en voeren in de onderhandelingen over nieuwe afspraken.
- Outreach naar de minst ontwikkelde landen en ontwikkelingslanden.

NL positie:

- Inzet NL/EU: hoge inkomenslanden, OESO-leden en grote exporterende landen zouden in ieder geval geen aanspraak moeten maken op SDT.
- Handel is een belangrijk instrument voor ontwikkeling. Afspraken over internationale handel, waaronder liberalisering, kunnen vergaande effecten hebben op de samenleving. Dit is in het bijzonder te verwachten zonder flankerend beleid; sommige landen hebben slechts beperkte (fiscale) ruimte voor zulk flankerend beleid. Ontwikkelingslanden moeten kunnen beschikken over flexibiliteiten als het niet realistisch is te verwachten dat zij direct aan nieuwe regels kunnen voldoen of als dat met het oog op ontwikkeling niet wenselijk is. Dit geldt met name voor de minst ontwikkelde landen en in sommige situaties ook voor opkomende landen. Voorwaarde voor meer ontwikkelde landen is dat men kan aantonen waarom speciale en gedifferentieerde behandeling gerechtvaardigd is.

Gedwongen technologieoverdrachten

Doel: Effectieve bescherming en handhaving intellectueel eigendomsrechten NL bedrijven in staatsgeleide economieën zoals China

Focus:

- Praktijk van gedwongen technologieoverdrachten in China opbrengen in informele EU-China werkgroep, Trade Policy Reviews.
- Formele consultaties EU – China ([WTO-zaak DS549](#)).

Stappen:

1. Er bestaan reeds WTO-disciplines ten aanzien van handelsgerelateerde aspecten van intellectueel eigendom (TRIPs). Het is de vraag in hoeverre de Chinese praktijk van gedwongen technologieoverdrachten strijdig wordt bevonden met deze regels. DS549 (zie onder) kan hier meer licht op schijnen en helpen inschatten wat aanvullend nodig is voor een gelijk speelveld voor EU/NL en Chinese bedrijven. Tot de opties behoren aanvullende disciplines ten aanzien van transparantie over naleving van TRIPs-verplichtingen, aanvulling/herziening TRIPs-akkoord, intensivering politieke druk op China, etc.

NL positie:

- NL deelt de bezwaren die de VS en de EU hebben geuit in respectievelijk WTO-zaken DS542 en DS549 in relatie tot gedwongen technologieoverdracht en intellectuele eigendomsrechten.
- Naleving van TRIPs-verplichtingen is van groot belang voor de gelijke behandeling van EU/NL bedrijven in China ten aanzien van markttoegang en bescherming en handhaving van IE-rechten.
- NL staat terughoudend tegenover unilaterale acties van de VS. NL is van mening dat een oplossing moet worden gezocht binnen het WTO-kader.
- Recent is de Chinese wetgeving met betrekking tot technologieoverdracht (TIER) versoepeld. Dat is een goede eerste stap, maar het valt nog te bezien in hoeverre dit voor EU/NL bedrijven ook daadwerkelijk tot verbeteringen leidt.

Duurzaamheid en ontwikkeling

**Multilaterale
onderhandelingen**

Visserijsubsidies

Doel: Verbieden bepaalde vormen van visserijsubsidies die 1) bijdragen aan overcapaciteit en 2) overbevissing en 3) het uitbannen van subsidies die bijdrage aan illegale, ongerapporteerde en ongereguleerde visserij en afzien van (her)invoering van dit soort subsidies, erkennende dat gepaste en effectieve speciale en gedifferentieerde behandeling voor ontwikkelingslanden, waaronder de minst ontwikkelde landen integraal onderdeel moet zijn van de onderhandelingen over visserijsubsidies in WTO-verband.

Focus: Opdracht in SDG 14.6 en MC11 om eind 2019 tot overeenstemming te komen ("by 2020"). Aangezien dit tijdspad niet haalbaar is gebleken, inzet op overeenkomst voor of tijdens MC12.

Stappen:

1. Tot een zo definitief mogelijke tekst komen voor tussentijdse ministeriële bijeenkomst 15 juli 2021.
2. Uitwisseling posities en verdere toenadering tussen WTO-leden.
3. Resultaat voor of tijdens MC12.

NL positie:

Voorstander van een ambitieuze uitkomst bij MC12.

- Alle visserij moet duurzaam zijn. Visserijsubsidies op illegale, ongereguleerde en ondergerapporteerde (IUU) visserij moeten zo spoedig mogelijk worden afgeschaft
- Op maat gemaakte uitzondering/bepaling op disciplines voor zeer kleinschalige/lokale vissers in ontwikkelingslanden. LDC's die niet aan grootschalige industriële visserij doen krijgen een overgangperiode.
- Subsidies die bijdragen aan overcapaciteit en overbevissing en visserij met negatief effect op overbeviste bestanden moeten verboden worden.
- Rekening houden met NL belangen duurzame visserij, voor wat betreft investeringen ten aanzien van onderzoek bestandsbeheer, duurzaamheid, verbetering vismethoden, (duurzame) visserijakkoorden met derde landen en gelijk speelveld met andere (grote en kleine) visserijlanden.
- Goed visserijbeheer inclusief onderzoek naar visbestanden dienen voorwaarden te vormen alvorens subsidies kunnen worden gegeven voor uitbreiding (grootschalige) visserijcapaciteit.
- Verminderen/afbouw subsidies op industriële visserij op volle zee buiten RFMO's; inventarisatie visbestanden is voorwaarde. Goede afstemming en samenwerking tussen WTO-afspraken en FAO/RFMO's ter uitvoering van de afspraken.
- Positief over het disciplineren van brandstofsubsidies voor visserij op internationale wateren om zo o.a. voor een gelijk speelveld te zorgen.

Duurzaamheid en milieu

Doel: Bestendigen en waar mogelijk uitbouwen van WTO-afspraken en overige functies van de WTO voor duurzame handel. Waar noodzakelijk, verdiepen van inzicht in de effecten van mogelijke WTO-afspraken voor Nederland en ontwikkelingslanden.

Focus:

- MC12 verklaring over handel en milieu/klimaat met concrete vervolgstappen, zoals hervatting handel in milieugoederen/diensten, aanpak fossiele brandstofsubsidies, circulaire economie, transparantie nationaal beleid e.a.
- Uitwerking in de verschillende onderdelen van de WTO (SPS, TBT, landbouw) in lijn met de EU-Green Deal, Farm to Fork en Handel-klimaat initiatief. Uitwerking handel en milieugoederen/-diensten naast plurilateraal statement, ook door middel van discussies in dienstencomité.
- Verder verkennen van de relatie en stimuleren van de discussie over de relatie handel, biodiversiteit, en processen en productiemethoden (PPMs).

Stappen:

1. Op grond van nieuw EU-beleid (Green Deal, klimaat, etc.) proactieve deelname verzekeren van EU in nieuw ingestelde activiteiten als het TESSD (gestructureerde dialoog handel/milieu; brede alliantie)
2. Voortbouwen op eerdere NL inzet gericht op duurzame ontwikkeling binnen multilaterale handelsafspraken door middel van deelname en ondersteuning discussies in WTO Public Forum, WTO comité handel en milieu, gestructureerde discussie over handel en milieu (TESSD), handelsfacilitatie en multilaterale samenwerking.
3. Dialoog met ontwikkelingslanden inzake kansen en bedreigingen bij de hervormingen en transitie op het gebied van duurzame handel en verdere verankering van milieudimensie in handelsregels langs bovenstaande lijnen.

Handel en sociale dimensie

Doel: Bevorderen dat de WTO een bijdrage levert aan het promoten van fatsoenlijk werk, gendergelijkheid en economische empowerment van vrouwen, en verder integreren van de sociale dimensie in de WTO.

Focus:

Arbeid

- Versterken van de link tussen multilaterale handels- en arbeidsrechtenorganisaties.
- Vergroten van kennis en bewustzijn over de relatie tussen handel & arbeid promoten van dialoog hierover.
- Uitwerken van verschillende stappen, zoals een observerende status voor de ILO bij de WTO, onderzoeken van effecten handelsliberalisering op arbeid en vice versa, delen van goede voorbeeld van beleid dat rekening houdt met arbeidseffecten, een informele werkgroep (strategisch kan kogroep beter werken).

Gender

- Verankeren van gender & handel in werk van de WTO, onder andere door bevestigen van politiek commitment bij MC12 en scheppen van structuren voor daarna.

- Nadruk op verdere *awareness raising* en in kaart brengen rol WTO. Onder andere aandacht voor het scheppen van kansen voor vrouwen in ontwikkelingslanden.

Stappen:

Arbeid

4. Steun voor en beïnvloeding van de EU om thema arbeid te agenderen in GEV bij de WTO (en ILO),
5. Verder opvolging geven aan resultaten van het Graduate Institute-traject.
6. Bouwen van allianties en vergaren van informatie over positie van andere landen. Verkennen van de optie dat een kopgroep dit thema trekt en de suggestie dat een werkgroep wordt opgezet voor brede steun.

Gender

1. EU steunen in hun inbreng in de WTO informele werkgroep, onder andere door verder te verkennen hoe gender het beste in het werk van WTO-leden verankerd kan worden. Zorgen dat de EU een van de trekkers van dit onderwerp blijft.
2. De informele werkgroep en andere fora indien wenselijk gebruiken voor het delen van goede voorbeelden van bijvoorbeeld Aid for Trade-programma's of onderzoek.

**Geen
onderhandelingen**

Hulp en handel

Doel: Ontwikkelingslanden en de minst ontwikkelde landen beter integreren in mondiale, regionale- en lokale waardeketens

Focus: Nederlandse betrokkenheid bij de Aid-for-Trade-agenda, handelsfacilitatieprojecten en ondersteuning van de WTO/ACWL/UNCTAD/WB en lokale organisaties maken Nederland een partner in woord en daad voor ontwikkelingslanden. Het is zaak deze positie te benutten in Genève, om in gesprek te gaan met ontwikkelingslanden en hun betrokkenheid bij de onderhandelingen in WTO-verband te vergroten, ook tijdens MC12.

Stappen:

Faciliteren van inclusieve, groene en digitale handel voor het MKB in ontwikkelingslanden door technische assistentie/capaciteitsopbouw en ondersteuning handelsbeleid minst ontwikkelde landen/ontwikkelingslanden via o.a:

- WTO Rechtswinkel (ACWL)
- Netherlands Trainee Programme van de WTO en de Standards and Trade Development Facility
- UNCTAD,
- International Trade Centre,
- Wereldbank Umbrella Trade Facility
- Trademark East Africa en West Africa Trade Facilitation program
- Codex Trust Fund
- Centrum voor Importbevordering uit ontwikkelingslanden.

NL positie:

NL is als open economie die oog heeft voor het belang van handel voor ontwikkeling goed gepositioneerd om een voortrekkersrol te pakken op het gebied van Aid for Trade/hulp bij handel. NL is in de EU een van de vijf grootste financiers van de Aid for Trade agenda, met nadruk op inclusieve handel, vergroening van handel en digitale handel. Een andere troef die NL in handen heeft is een gecombineerde hulp-en-handelagenda, die ontwikkelingshulp en handelspolitiek en -bevordering combineert. Een dergelijke benadering dient zowel handelsbelangen van het bedrijfsleven in de

minst ontwikkelde landen/ontwikkelingslanden en NL o.a. door steun aan het slechten van handelsbarrières op export en import vanuit en naar en tussen minst ontwikkelde landen/ontwikkelingslanden.
Ook dienen "infant industries" and "startups" in de minst ontwikkelde landen/ontwikkelingslanden minimaal dezelfde ondersteuning en kansen te krijgen als die in NL/EU en zet NL zich in om zakelijke contacten en investeringen in ontwikkelingslanden te bevorderen, daarbij rekening houdend met mogelijke oneigenlijke (lokale) concurrentie, duurzaamheid, gelijke kansen en behandeling voor werknemers in landen en langdurige impact op armoedebestrijding en lokale werkgelegenheid.

Plurilaterale onderhandelingen

Plurilaterale onderhandelingen

Binnenlandse regulering diensten

Doel: Basisafspraken over binnenlandse regulering voor de dienstensector.

Focus: Gelijk speelveld voor internationale dienstenleveranciers

Stappen:

1. Onderhandelingen liggen op koers voor resultaat en marge van MC12. De tekst staat zo goed als vast met nog enkele openstaande punten over de financiële sector en afspraken over non-discriminatie op basis van gender. Recent hebben de VS besloten formeel deel te nemen aan dit JSI. Het is nu zaak de komende maanden te gebruiken om de enkele openstaande punten (o.a. specifieke afspraken voor de financiële sector) op te lossen en schedules van WTO-leden te finaliseren.

NL positie:

Nederland steunt het Joint Statement Initiative inzake binnenlandse regulering. De sterke Nederlandse dienstensector zal profiteren van het faciliteren van de handel in diensten en het creëren van een gelijk speelveld voor internationale dienstenleveranciers. Het uitwerken van de afspraken over binnenlandse regelgeving voor de internationale dienstenhandel is onderdeel van de Doha Ontwikkelingsagenda. Het gaat om procedurele afspraken, gericht op transparante, voorspelbare en kwalitatieve procedures voor handel in diensten, om te zorgen dat kwalificatie-eisen en procedures en technische standaarden en vergunningvereisten geen onnodige handelsbarrières vormen. EU-dienstverleners hebben vaak last van dit soort barrières als zij buiten de interne markt opereren. Nederland is voorstander van uitgewerkte afspraken over binnenlandse regelgeving in diensten, inclusief afspraken over non-discriminatie op basis van gender. De dienstensector is voor Nederland van groot belang en basisafspraken voor binnenlandse regulering komen Nederlandse bedrijven in het buitenland en startups /kleine bedrijven in opkomende- en ontwikkelingslanden ten goede. Van belang is verder dat er voldoende flexibiliteiten voor opkomende- en ontwikkelingslanden opgenomen zijn.

Doel: Creëren van een plurilateraal regelgevend kader voor digitale handel.

Focus:

- Faciliteren van digitale handel voor bedrijven en burgers.
- Bescherming van burgers door afspraken over consumentenbescherming en cybersecurity.
- Zorgen voor bescherming van persoonsgegevens, privacy en vrije datastromen. Moratorium voor douanetarieven op elektronische transmissies.
- Creëren van een gelijk speelveld in digitale handel.
- Aandacht voor het MKB.

Stappen:

1. Streven om op zoveel mogelijk onderwerpen consensus te vinden richting MC12. NL steunt de (ambitieuze) inzet op e-commerce. .
2. Outreach naar gelijkgezinde partners en ontwikkelingslanden voor convergentie op bepaalde onderwerpen.

NL positie:

Afspraken over digitale handel zijn nodig om de potentie van e-commerce uit te laten komen, in een wereld die steeds afhankelijker wordt van digitale diensten. Het creëren van duidelijk regels helpt e-commerce te faciliteren en een gelijk speelveld te creëren. Daarmee kunnen internationale regels juist meerwaarde hebben voor kleinere bedrijven en ook helpen om de *digital divide* te verkleinen. NL steunt de positionering van de EU als een redelijk midden in de discussies in de WTO en het is van belang om bondgenoten te hebben die de EU voorstellen steunen. Samenwerking met gelijkgezinde partnerlanden, waaronder de VS, om regels te maken die gebaseerd zijn op democratische principes en open internet is cruciaal, bijvoorbeeld op het gebied van data. NL zet zich in om het Nederlands bedrijfsleven en andere stakeholders te betrekken bij de e-commerce onderhandelingen, bijvoorbeeld door middel van het organiseren van missies aan Geneve. NL benadrukt bij uitstek het belang van een ontwikkelingsdimensie binnen de e-commerce-afspraken. NL organiseert daartoe evenementen in Geneve met WTO-leden en andere stakeholders.

NL steunt UNCTAD en ITC op e-commerce om te zorgen dat landen kunnen beschikken over de infrastructuur voor een groeiende e-commercesector. Voor NL van belang dat zoveel mogelijk OS-landen aansluiten en meepraten in deze onderhandelingen.

Ook is NL voorstander van het verlengen van het moratorium op douaneheffingen bij elektronische transmissies.

Achtergrond:

Het Joint Statement ondertekend door 76 WTO-leden over het starten van de e-commerce-onderhandelingen op 25 januari 2019 te Davos. Ondertussen is het aantal deelnemers gestegen tot 86. De onderhandelingen vinden voor de EU plaats op basis van het mandaat voor de Doha Ontwikkelingsagenda, aangevuld met de onderhandelingsrichtsnoeren die in mei 2019 door de Raad zijn vastgelegd.

Naast de plenaire vergaderingen vinden op een tiental onderwerpen bijeenkomsten in kleiner verband middels werkgroepen plaats om de teksten verder te stroomlijnen, zoals over elektronische handtekening, elektronische contracten, paperless trade, spam, consumentenbescherming, broncode, open government data. In augustus 2020 werd een stocktaking-tekst gepresenteerd. Op twee onderwerpen (spam en elektronische handtekening) is overeenkomst bereikt.

Doel: Verbetering van investeringsklimaat in ontwikkelingslanden en de minst ontwikkelde landen.

Focus:

- De doelstelling van de onderhandelingen is om een plurilateraal akkoord te bereiken.
- Er wordt momenteel onderhandeld aan de hand van een geconsolideerde concepttekst.
- Project Investment Trajectory (loopt door tot half 2022).

Stappen:

1. Nederland zet in op het behalen van concrete vooruitgang tijdens MC12.
2. Verdere onderhandelingen op basis van huidige concepttekst.

NL positie:

Het kabinet steunt de onderhandelingen over investeringsfacilitatie. Een WTO-kader inzake investeringsfacilitatie is een uitstekend voorbeeld van synergie die voortkomt uit een coherente aanpak tussen hulp en handel: het biedt kansen voor ontwikkelingslanden en het bedrijfsleven, in lijn met de SDG's. Het kabinet ziet kansen voor het boeken van gedegen voortgang op het gebied van investeringsfacilitatie tijdens MC12 en zou dat toejuichen. Specifiek aandachtspunt is de betrokkenheid van belanghebbenden bij de onderhandelingen. Het is belangrijk dat ontwikkelingslanden deelnemen aan de onderhandelingen, aangezien in veel landen nog veel te winnen is om investeringen aan te trekken. Daarnaast hecht NL aan het MKB, dat met name kan profiteren van maatregelen die investeren makkelijker kan maken. NL hecht aan coherentie wordt bewaakt tussen toekomstige afspraken over investeringsfacilitatie met lopende initiatieven van andere organisaties zoals UNCTAD en de Wereldbank.

Achtergrond:

In november 2019 werd een Joint Statement on Investment Facilitation for Development aangenomen. Formele investeringsfacilitatie-onderhandelingen gingen per september 2020 van start in plurilaterale vorm. Er doen momenteel 104 landen mee aan de onderhandelingen.

Directe buitenlandse investeringen kunnen bijdragen aan duurzame ontwikkeling aldaar en ontwikkelingslanden helpen bij het bereiken van de SDG's. Ook Nederlandse bedrijven kunnen profiteren van een verbetering van het investeringsklimaat. Verbetering van het investeringsklimaat is onder andere mogelijk door versimpelen en efficiënter maken van wet- en regelgeving in ontwikkelingslanden en de minst ontwikkelde landen, bijvoorbeeld op het gebied van transparantie en administratieve processen. Daarnaast is het de bedoeling landen instrumenten te geven om juist buitenlandse investeringen aan te trekken die bijdragen aan duurzame ontwikkeling.

Overige

Multilaterale onderhandelingen

Handel en gezondheid

Doel: Handel in essentiële medische producten en vaccins ten tijde van een gezondheids crisis faciliteren, en productieverhoging van vaccins ondersteunen en eventuele IE-restricties effectief adresseren.

Focus:

Bijeenbrengen discussies over gezondheid en COVID binnen de WTO middels:

- (i) handelsfacilitatie en beperken exportrestricties;
- (ii) uitbreiding mondiale productie COVID-vaccins (samenwerking met industrie, stakeholders en internationale organisaties als WHO, WIPO en GAVI onder de "derde weg" van DG WTO). En activiteiten als de "COVAX Manufacturing Task Force", die op korte termijn het vrije verkeer voor grondstoffen, vaccincomponenten en skilled workforce wil vergemakkelijken.
- (iii) adresseren IE-rechten door constructieve dialoog rond het IE-kader in relatie tot innovatie en de productie van medische goederen en vaccins en voorstellen tot (tijdelijke) buitenwerking stellen van bepaalde IE-regelgeving en/of vereenvoudiging van het gebruik van dwanglicenties.

Stappen:

- Verklaring over handel en gezondheid (pandemieën) tijdens MC12 met concrete vervolgstappen.

NL positie:

- Nederland ondersteunt de constructieve opstelling van de EU (samen met Ottawa-groep) gericht op handel en gezondheid met bovengenoemde elementen. Wat betreft IE-rechten is het voor NL van belang dat de EU constructief engageert wat betreft (tekst)voorstellen tot tijdelijke opschorting van patenten op coronavaccins. NL heeft eerder steun uitgesproken voor de voorstellen die de EU heeft gedaan om optimaal gebruik te maken van de huidige TRIPS-flexibiliteiten, waaronder dwanglicenties.

Achtergrond: Na het uitbreken van de COVID-19 crisis was er sprake van een mondiale toename aan exportbeperkingen op medische producten. In reactie hierop heeft de EU mede op aandringen van NL gewerkt aan voorstellen om in WTO-verband afspraken te maken om handel in essentiële medische goederen zo open mogelijk te laten lopen, en om bij te dragen aan weerbare waardeketens. In december 2020 heeft de EU een verklaring gedeeld in de General Council, na eerder steun hiervoor te vergaren in de Ottawa Group. De verklaring bevatte geen voorstellen op het gebied van intellectueel eigendom of productie van vaccins. Sindsdien is de discussie in WTO-verband met name gericht op intellectueel eigendom en een TRIPS-waiver. Derhalve heeft de EU de verklaring aangevuld met specifieke voorstellen op het vlak van IE-rechten onder TRIPS, gebruik van bestaande TRIPS-flexibiliteiten en dwanglicenties.

In de Tweede Kamer is de motie-Piri aangenomen met steun van 78 leden van D66, PvdA, SP, GroenLinks, PvdD, ChristenUnie, FVD, DENK, SGP, Volt, BBB, BIJ1 en Fractie Den Haan. VVD, PVV, CDA, Groep Van Haga en JA21 stemden tegen. De motie constateert dat '[...] dat de Amerikaanse president Biden de patenten op coronavaccins tijdelijk wil vrijgeven; verzoekt de regering, zich publiekelijk achter dit standpunt te scharen en zich in EU-verband in te zetten om het Europese verzet tegen tijdelijke opschorting van patenten te stoppen.' In lijn met deze motie is het voor NL van belang dat de EU constructief engageert wat betreft voorstellen tot tijdelijke opschorting van patenten op coronavaccins.

Doel: Mondiale afspraken tot beperking handelsversturende steun in de landbouwsector, voor een gelijk spelveld op de internationale markt.

Focus:

- Binnenlandse landbouwsteun.

Stappen:

- Vergroten transparantie en toezien op indienen notificaties van landbouwsteun door landen met oog op gelijk spelveld (voorstel CIE).
- Ondersteuning open dialoog gericht op herstart onderhandelingen handelsversturende binnenlandse landbouwsteun binnen de WTO. Deze dialoog moet gepaard gaan met een oplossing voor public stockholding. Hierbij is aandacht voor "proportionaliteit" inzake omvang van bestaande subsidies en omvang van productiewaarde van belang.
- Vergroten betrokkenheid NL agro-bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld bij de WTO in samenwerking met Den Haag, vanuit belang voor een effectieve NL inzet bij onderhandelingen.

NL positie:

- NL is voorstander van beteugeling handelsversturende binnenlandse landbouwsteun in de zogenaamde *amber box*/AMS. Hierbij moet gekeken worden naar alle handelsversturende onderdelen van art. 6 van het WTO-landbouwverdrag, inclusief art. 6.2 en public stockholding via marktprijsondersteuning (PSH).
- NL wil aandacht voor transparante procesafspraken over binnenlandse landbouwsteun met aandacht voor de EU-prioriteiten bij het verduurzamen van de landbouw (EU Green Deal en Boer-tot-Bord-strategieën (EU TPR)).

Achtergrond:

In het WTO-landbouwakkoord is binnenlandse steun gedefinieerd en ingedeeld in drie boxen: groene box (niet handelsversturend; annex I van landbouwakkoord), blauwe box (beperkt handelsversturend zonder stimulans tot productievergroting), en de amber box (handelsversturend). Daarnaast gelden er subsidiemogelijkheden voor ontwikkelingslanden op vlak van inputsubsidies.

(Potentieel) marktversturend:

- Art. 6.2: subsidiemogelijkheden voor ontwikkelingslanden via inputsubsidies (zoals financiering voor brandstof, kunstmest, goedkope leningen, zaden etc). Deze zijn in principe bedoeld voor kleine, arme boeren, maar uitgaven zijn onbegrensd en zonder voorwaarden/criteria.
- Publieke opkoopprogramma's ten behoeve van voedselzekerheid ('public stockholding') buiten de huidige toegestane uitzonderingen in de groene box. Deze zijn marktversturend als ze worden opgekocht onder marktprijs.

Afgelopen decennia is een flinke verschuiving te constateren in de landen die de grootste steungevers zijn in de landbouwsector. Grootste (handelsversturende) steun wordt op dit moment gegeven door landen als China en India (naast VS). Huidige WTO-commitments ten aanzien van binnenlandse handelsversturende landbouwsteun (*amber box*/AMS) bieden de EU veel meer ruimte voor productiesteun dan de EU op dit moment toekent (het zogeheten 'water'). De EU heeft immers de afgelopen decennia het landbouwbeleid al drastisch hervormd van handelsversturende steun naar zogenaamde *green box*-steun. De hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid vanaf 2023 zal deze trend niet terugdraaien; de focus is en blijft sterk gericht op ondersteuning in de groene box. Dit geeft de EU de

---

ruimte om via herziene WTO-afspraken te snijden in 'water', dat wil zeggen potentiële handelsverstoringende steun. Nieuwe afspraken over verdere beperking van de binnenlandse landbouwsteun is een langgekoesterde wens van minst ontwikkelde ontwikkelingslanden en landbouwexporterende economieën (CAIRNS).